A férfimunkások, törvényes munkaidejének szabályozása.

Írta: *Dr. Lánczi Jenő.*

Második közlemény.

Azok közé a nyugateurópai államok közé, amelyek nemcsak egyes iparágakra, hanem általában az egész gyáriparra nézve törvényben állapították meg a maximális munkaidőt, Franciaországon kívül még két nyugateurópai állam tartozik: Svájc és Ausztria (Bosznia is).

Első pillanatra szembeötlik, hogy épen a legkifejlettebb nagy ipari államok, Anglia és Németország nem léptették életbe a normál-munkanapot. Ennek a magyarázata nyilván abban keresendő, hogy a legnagyobb ipari államok munkásai a legszervezettebbek, akik a munkaidő leszorítását addig a határig nyomták az egyes iparágakban, amelynél lejebb való szorítása a munkanapnak a törvényhozástól úgy sem remélhető. Már láttuk és még látni fogjuk, hogy a tényleges munkaidő a szervezett munkásoknál jóval alatta marad a normál-munkanapnak bár jelentőségót – a már kifejtett okokból – így sem szabad kicsinyelni.

Az osztrák ipartörvény (1885) szerint: Gyári jellegű ipari üzemekben a munkások napi munkaideje a munkaközi szünetek beszámítása *nélkül* 24 órán belül nem lehet több 11 óránál. A miniszter a munkaidőt egy órával meghosszabbíthatja.

Olyan munkákra, melyek a tulajdonképeni gyártási folyamathoz nem tartoznak, pl. a kazánfűtés, világítás, tisztogatás stb. a normál-munkaidő nem vonatkozik.

A minisztérium bőven élt azzal a joggal, hogy a napi tényleges munkaidőt 12 órában engedélyezze (amihez 1½ óra munkaközi szünetet is hozzá ütve 13½ órában) és pedig a következő üzemekben: kohóművekben, üveggyárak olvasztó- és fuvóüzemében, mész-, cement- és téglaégetőkben, papírgyárakban, malmokban, cukorgyárakban, sör- és malátagyárak egyes üzemágaiban, pálinkaégetőkben, ecetgyárakban, likőrgyárakban, élesztő-, jég- és már eddig is folytonos üzemmel birt vegyészeti gyárakban. A jegyzék 3-3 évenként revideáltatik.

Tirol déli részeinek selyemfonógyáraiban évenként 8 hónapon keresztül a munkanap tartama 13 órára emelhető fel.

Ezzel a *törvényes* védelemmel érdemes szembeállítani a szakszervezkedés által elért önsegély eredményeit:

Az osztrák munkásstatisztikai hivatalnak „Az 1910. évben kötött kollektiv munka- és bérszerződésekről" kiadott közlése (Die kollektiven Arbeits- u. Lohnverträge in Österreich im Jahre 1910.) szerint a szerződésszerű munkaidő volt:

kőmunkásoknál	9—10 óra között
agyag ,, ...	9, 9½—10 óra között
tégla ,, ...	10 óra ritkábban 11 óra
üveg ,, ...	10 óra
öntő ,, ...	9—9½ ,,
lakatos ,, ...	9—9¾ ,,
vasszerkezeti munkásoknál	9½—9¾ ,,
fémáru ,, ...	9—9¾ ,,
ékszerész ,, ...	9—9¾ ,,
véső ,, ...	9 ,,
gépgyári ,, ...	9—10 ,,
elektromos ,, ...	9—10 ,,
épület- és butorasztalos m.	9—10 ,,
szabómunkásoknál. . . .	9—11 ,,
czipész ,, ...	9½—11 ,,
könyvkötő ,, 8¾ ó. (nyomdában), 9½ ó. (műhelyekben)	
sütő ,, ...	10 óra
kőmüves ,, ...	9½—10 ,,
ács ,, ...	9—10 ,,
szerelő ,, ...	9 ,,
mázoló ,, ...	9—9¾ ,,
nyomdai segédmunkás. .	8¾ ,,
kemigrafus	8 ,,

A tényleges munkaidő tehát 9 és 10 óra. között váltakozik, a 11 órás munkanapnak tehát a szervezett iparágakban nagyobb jelentősége nincsen.

Mi g az 1885. ipartörvény csak a munkaidő *meghosszabbítását* engedte meg, a folyó 1913. évben hozott ipartörvény-novella, vagyis az 1913 április 21-i törvénycikk (mely azonban csak ez év augusztus 1-én lép életbe) felhatalmazza az összminiszteriumot, hogy a különböző érdekképviseletek meghallgatása után az egészségre és életre veszélyes üzemekben a munkaidőt rendeletileg megrövidíthesse. (Egészségügyi munkanap) Figyelemreméltó, hogy míg a meghosszabbítás a kereskedelemi minisztertől függ, a megrövidítés az összminiszterium beleegyezésétől.

Nagyobb jelentőségű az általános normálmunkanapnál a munkaidőnek a bányaüzemekben, különösen a *szénbányászatban* történt törvényes szabályozása.

Az 1884: IV. 21. törvény szerint bányaüzemeknél egy-egy csoport munkaideje napi 12 óra lehet, de a tényleg munkában töltött idő csak 10 óra, a munkanap a leszállás megkezdésétől a teljes eltávozás befejeztéig lévén számítandó.

A *szénbányászatról* az 1901. évi VI. 27. törvény rendelkezik. Eszerint a tárnában foglakoztatott munkások maximális munkaideje nem lehet több, mint 9 óra, még pedig a tárnákba való leszállás és a kiszállás idejét is beleszámítva.

Ugyancsak 9 órában állapítja meg a normálmunkanapot az osztrák vasutminiszterium 1908-ban kelt egy rendelete az államvasutak üzemeiben. 9 órában állapította meg *Bécs* város is 1908-ban a munkaidőt az elektromos műveknél.

Hosszabb Ausztriában is a kereskedelmi alkalmazottak munkaideje, mint a munkásoké, az erős szervezkedés hiánya folytán. Az 1910: I. 14. törvény szerint, mely a kereskedelmi üzletek zárórájáról szól, az üzletzárástól számítva 11 órai éjjeli pihenőt kell engedni. Ha ehhez még az 1 órai (bizonyos esetben 1½ órai) munkaközi pihenőt is hozzá vesszük, a napi tényleges munkaidő 12 óra. Ez is nagy haladás a múlttal szemben és a kereskedelemben a normálmunkanapnak jóval nagyobb gyakorlati jelentőséget lehet tulajdonítani, mint az amúgy is jól szervezett iparban.

Svájc: Az 1877: II. 23. szövetségi gyári törvény szerint: a rendes napi munka 11 óránál, vasár- és ünnepnap előtt 10 óránál gyárakban tovább nem tarthat.

A szövetségtanács a munkaidőt egészségügyi okokból rövidebbre szabhatja.

A tulajdonképeni gyártást szükségszerűen megelőző és követő mellékmunkákra a fenti §. rendelkezései nem nyernek alkalmazást.

A kifejlődött gyakorlat szerint gyár alatt értendő: 1. minden üzem több mint 10 munkással, 2. motorikus erőnél több mint 5 munkással, 3. üzemek ezeknél kevesebb munkással is, ha igen veszélyes a munkás életére, egészségére.

1902: XII. 15. törvénycikk szerint posta, vasút, távírónál a maximális napi munkaidő 11 órát megnem haladhat.

A svájci új ipartörvénytervezet, melyből előreláthatólag törvény lesz, a normál-munkanapot az eddigi 11 óra helyett 10 órában szabja meg.

(Folytatjuk)